

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Incllyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
proprietary Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput XIX. Clemens III. (a) Cæsaraugustano Episcopo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

CAPUT XVIII.

(a) Urbanus III.

CUM in Apostolica Sede, cui licet immeriti præsidemus, magisterium resideat totius ecclesiasticæ disciplinæ, dignum est & consonum rationi, ut quotiens circa negotia Ecclesiastica aliquid dubietatis emergit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur. Intelleximus siquidem, quod cum inter (b) villicum de Ernaja, & uxorem ejus coram te matrimonii quæstio tractaretur, productis testibus, & attestationibus eorum diligenti examine discussis, ante publicationem idem villicus reversus ad propria publicè inter se & uxorem suam proposuit sententiam divortii, judicio Ecclesiæ promulgatam, & sic suggestâ omnibus falsitate, quandam aliam mulierem facti nesciam sibi copulare præsumpsit. Postmodum verò super prioris matrimonii quæstione literis à Sede Apostolica impetratis, delegati judices sententiam divortii protulerunt. Unde quia Villicum, & mulierem, quam superinduxit pendente lite prioris uxoris, invicem asseris consensisse, tua nos duxit fraternitas consulendos, utrum tales sint ad matrimonia admittendi. Nos igitur autoritate præsentium tuæ sollicitudini respondemus, quod interpositâ ei poenitentia comperenti, infra (c) poenitentia tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterit remanere.

NOTÆ.

1. (a) **Urbanus III.**] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. final.* sed supplendum est, *Cenomanensi Episcopo*, ut habetur post Concil. Lateran. p. 6. cap. 21. & in cap. 12. de sentent. excomm. cap. super eo. de condition. appositis, ubi extant alia partes hujus Decretalis, ut notavit Anton. Augustin. in præsent. licet non illis rectè adjungat textum in cap. attestationes, de despons. impub. De Cenomanensi diocesi nonnulla notavi in cap. 5. de rescriptis.

2. (b) **Villicum.**] Cujac. in præsent. existimat

esse nomen proprium viri, ut in l. Julianus, §. per contrarium, ff. de actionibus empti, l. cum duobus, §. item si ex facto, ff. pro socio. Sed vereor ne legendum sit Willelmum, quod nomen valde frequens est apud Gallos & Anglos.

(c) **Infra poenitentia tempus.**] Durante enim poenitentia tempore olim sequestrabatur mansionis cubiculum, nec conjugio jam contracto uti licebat, nec novum celebrare, ut probavi in Can. 9. Concil. Illibèr.

Textum hunc exposui in cap. consideravimus, de elect. & latius illustrabimus in cap. 1. de matr. contract.

CAPUT XIX.

Clemens III. (a) *Cæsaraugustano Episcopo.*

IN præsentia nostra positus à nobis duxisti necessaridò requirendum, quid agendum tibi sit de quibusdam mulieribus in dua diocesi constitutis, quæ cum viros in (b) captivitatem, vel aliam peregrinationem abductos jam ultra septennium fuerint præstolata, nec certificari possint de vita, aut de morte, licet sollicitudinem super hoc adhibuerint diligentem: quia tamen pro juvenili ætate, seu alia fragilitate carnis humanæ continere non possunt, aliis expetunt matrimonio copulari. Cum autem dicat Apostolus: Mulier tamdiu alligata est viro quamdiu vir ejus vivit; tuæ consultationi taliter respondemus, quod quantumcunque annorum spatio ita remaneant viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare; nec tu eas contrahere in Ecclesiæ facie permittas, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.

NOTÆ.

1. (a) **Cæsaraugust.**] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 3.* Raymundo videlicet de Castelleucelo, qui eandem Ecclesiam rexit ex anno 1184. usque ad annum 1199. De ipsa Metropoli Cæsaraugustana nonnulla notavi in cap. 1. de his que vi.

2. (b) **Captivitatem.**] Temporibus enim Clementis III. in Hispania bella sæva erant cum Sarracenis, & paulò antea Cæsaraugusta Imperialis urbs ab eis recuperata fuerat; unde plerumque eveniebat Catholicos à Sarracenis in captivitate retineri, & non facile constabat, an defuncti in ipso congressu essent, an captivi apud Sarracenos decessissent. Unde & Lucius III. dum in cap. 2. de secundis nuptiis, etiam prohibet secundas nuptias, dum certò non constat de morte prioris viri, scribit universis Christianis per Sarracenos captis.

COMMENTARIUM.

3.
Conclusio
traditur &
probat.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio. Uxor non certificata de morte viri, ad secundas nuptias transire nequit, quamvis ignoret statum mariti qui ab hostibus captus fuit, longoque tempore absuit. Probant eam textus in cap. 2. de secundis nuptiis, cap. final. §. si autem, ut lise non contest. cap. 1. & sequent. 34. quest. 2. authentic. hodie, C. de repudiis, Novel. 35. Leonis. S. Basilius ad Amphilocho. cap. 31. ibi: *Que cum vir secessit, & non apparet, antequam de eius morte certior facta sit, cum alio cohabitavit, mœchatur.* Et Canon 36. ibi: *Militum uxores, que cum mariti ipsorum non appareant, nupsertunt, eidem rationi subiiciuntur, cui & que propter maritorum peregrinationem ac absentiam reditu non expectato nupsertunt. Sed res nonnullam hic veniam admittit, quod major sit mortis suspicio.* Et lib. 5. capitul. Caroli, cap. 6. ita cavetur: *Qui propter fraudem fugiunt in alias patrias, & dimittunt uxores suas, nec ille vir, nec illa femina accipiant utrum conjugium, Gregorius sensit.* Ubi *faida*, accipitur pro inimicitia, ut exponit Lindembrog. in Glossario, verbo *Faida*, Gerda in adversar. capite 185. num. 108. Illustrant ultra congestos à Barbosa in præfenti, Cujacius & Canisius hic, Basilius lib. 7. de matrimon. cap. 52. Petrus Gregor. lib. 3. partit. titul. 21. cap. 8. & in cap. 5. hoc tit. Balsam. in Can. 93. 6. Synodi, Corvinus lib. 2. A. horisim. juris Pontific. titul. 18. Rota apud Pennam decis. 199. Transmiera de Polygam. quest. 5. per totam, D. Joseph de Retes lib. 6. opuscul. cap. 10. num. 4. Navarrus in cap. si quis autem, de penitent. d. 7. Richierius in d. authent. hodie, Rithershusius 4. part. ad Novellas Justin. cap. 7. fol. 225. Grotius lib. 2. de jure belli, cap. 9. in notatis ad §. 9. Cujac. in Novell. 22.

4.
Traditur
ratio du-
bitandi.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti juris consideratione: Cum maritus captivus est, aut longè abest, uxor expectare eum cogitur, donec integrum quinquennium à tempore captivitatis, seu absentia effluxerit, & tunc demùm si tanto tempore nihil compertum fuerit de vita aut morte captivi, impunè, & licitè transit ad secundas nuptias, Novell. 22. Justin. cap. 7. ad quam constitutionem respiciens Tribonianus mutavit verba Juliani in l. uxores 6. ff. de divoritiis: quod faciliè cognoscitur ex stylo ipsius textus, qui est semibarbarus, & Græcismos redolet, non Latinam elegantiam Juliani; & similiter adjecit Paulo in l. 8. ff. de captivis, ea verba, *post constitutum tempus*; ut jam notant Cujacius ad d. Novell. 22. Rithershusius supra, Brissonius de jure connub. cap. 268. Faber in jurispru. tit. 11. princip. 8. illat. 8. Gibalinus lib. 4. de usuris, cap. 5. art. 21. num. 18. nec immeritò hoc statutum est; nam ex absentia per quinquennium mors præsumitur. Bartol. in suo tract. Qualiter probetur mors, & in tract. de testibus. Alexand. consil. 4. num. 18. quos refert & sequitur Maranta in repetit. legis non potest, num. 165. & post decem annos absentia adeo mortem præsumi, ut bona venientibus ab intestato adjudicari possint, docent Leon. tom. 1. decis. 72. ex l. 14. tit. 14. p. 3. ubi Gregorius, Gattierrez consil. 4. num. 29. & 30. Siguenza de clausulis lib. 2. cap. 11. num. 51. Escobar de ratiociniis, cap. 6. ex num. 47. Parlador in quotid. q. 2.

per tot. Ergo similiter uxor post elapsum longum tempus impunè poterit ad secundas nuptias transire. Accedit, nam sponsalia per diuturnam sponsi absentiam dissolvuntur, cap. de illis §. hoc ut. Igitur per longævam absentiam mariti similiter matrimonium solvitur, & per consequens aliud conjugium inire valet; & ita convenire solitum inter conjuges apud Hebræos, didici ex D. Hieronymo, qui in lib. 1. Reg. cap. 16. ita scribit: *Pignora in hoc loco Hebræi libellos repudiū intelligunt; siquidem usum illius gentis fuisse ferunt, ut quando ibatur ab eis in pugnam (ed est in bellum) libellos repudiū uxoris suis darent, ut si contigisset virum in prelio capi, & in captivitatem duci, mulier ejus expectatis tribus annis, si vir ejus non redisset, alium duceret virum.*

Qua dubitandi ratione non obstante vera est præfens assertio, pro cujus expositione sciendum est, in hac parte valde differre jus civile à Pontificio; jure enim civili captivitate unius ex conjugibus matrimonium dissolvitur, sicut alià quacumque servitute alteri ex conjugibus contingente, l. 1. ff. de divoritiis, l. si quis sic stipuletur, ff. soluto matrim. l. in bello 12. §. sed captivi, ff. de captivis, l. si ab hostibus 10. ff. solut. matrim. Faber in jurispru. tit. 11. princip. 8. illat. 8. Pet. Barbosa in rubric. sol. matrim. 2. p. num. 63. Brissonius de jure connub. pag. 41. & adeò quidem captivitate unius conjugis dissolvebatur matrimonium, ut ne quidem si vellet uxor remanere in domo viri captivi, & conjugium durare, illud perseveret, quæ est prima ampliatio veteris illius juris, d. l. in bello 12. §. 4. Retes lib. 6. opusc. cap. 10. Nec audiendus est Scipio Gentilis lib. 3. cap. 9. contrarium tenens; nam cum superveniat servitus, & matrimonium jure civili Romanorum nisi inter cives Romanos non daretur, Ulpianus in fragm. tit. 9. §. connub. 4. princ. Inst. de nuptiis, D. Joseph de Retes lib. 1. de interd. et. cap. 5. idè inter captivos connubium non durat, ut etiam dissolvitur si alter ex conjugibus efficiatur servus pœnæ, l. res 24. ff. de donat. inter. P. Gregor. lib. 9. syntag. cap. 15. Alia ampliatio est, ut nec quidem jure postliminii recuperetur uxor à marito ex captivitate reverso, l. non ut à patre 8. l. cum due 14. §. 1. ff. de captivis. Ratio ex eo provenit; quia jure civili Romanorum matrimonium ex præfenti, & semper perseverante consensu sustinebatur, nec juris vinculum ali-quod producebat, quia liberum erat tam in distractu, quam in contractu, l. 2. C. de inutil. stipul. Unde cum consensus præfatio in factio consistat, etiam consistit in factio semper perseverante in ipso consensu, l. consilio 8. §. ult. ff. de curat. furiosis. Unde succedit regula Papiniani in l. denique 19. ff. ex quibus causis majores, videlicet ea, quæ in factio consistunt, postliminio non contineri. Cujac. in d. Novell. 22. Faber in jurispru. tit. 11. princip. 8. illat. 8. P. Barb. in rub. solut. matrim. 2. p. num. 63. Inde cognoscitur discrimen, quod versatur inter hanc conventionem, & alias, quæ consensu perficiuntur, nam alia, cum à consensu tantùm pendeant in fieri, postea verò perseverante consensu non indigent, postliminio redeunt, ut contra Amayam docet Retes supra n. 2. Consensu tamen novo, hoc est, si mulier nondum alteri nupta voluisset ad priorem maritum redire, redintegrabatur matrimonium, d. l. 1. 8. d. l. 14. §. 1. ff. de captivis: cogebatur autem mulier de novo consentire, nam si absque

5.
De capti-
vitate ma-
riti ex
jure civili.

absque probabili causa nolisset redintegrare prius matrimonium, tenebatur poenis diffidii, id est injusti divortii, nempe ut mulctaretur dote sua, *d. l. 8. in fine.* Et propter hanc spem, quam maritus habet redintegrationis matrimonii, competere ei accusationem de adulterio jure mariti, *in l. si uxor 13. §. si quis plane 7. ff. ad l. Jul. de adul.* docuit Retes supra num. 7. Excipiebatur tantum liberta nupta patrono suo, quia ejus matrimonium durabat etiam in captivitate patroni, ejusdemque mariti, proindeque connubium, id est facultatem nubendi alteri non habebat, *l. in eo 45. §. ultim. l. illud 46. l. filio 48. l. proxime 50. ff. de ritu nuptiar. l. 1. & ideo 62. §. 1. ff. de donat. inter, l. penult. & ultima, ff. de divortii, l. 1. l. 2. & 3. ff. de concub. l. liberta 35. ff. solut. matrim. l. 1. C. de incest. nuptiis, l. liberta 8. C. de oper. libert. Ratio redditur in dicta l. 45. §. ultim. videlicet propter reverentiam patrono debitam; exhi enim quælibet uxor marito suo reverentiam exhibere debeat, *l. alia 14. §. 1. ff. soluto matrim. l. unica, §. quod autem, C. de rei ux. actione,* tamen non ab omnibus uxoribus parem reverentiam legislatores exigendam putarunt, sed majorem à liberta erga patronum maritum, quia scilicet in hac duplex concurrebat vinculum, quod fortius adstringit, ut explicant Brissonius *de jure connub. pag. 264.* Cujacius *in l. unica, C. unde vir & uxor,* Faber *in jurisprud. tit. 9. princ. 5. illat. 22. & 26. D. Joseph de Retes lib. 6. opuscul. cap. 8. num. 6.* Circa matrimonium autem per confarreationem celebratum, quoniam indissolubile erat, nec divortio dirimi poterat, Festus Pompejus verbo *Flaminica,* Aulus Gellius *lib. 10. nocturnum, cap. 15.* Cujac. *in dicta Novell. 22.* non dissolvi captivitate docet D. Joseph de Retes supra num. 4. qui numero 5. matrimonium per coemptionem celebratum dissolvi captivitate rectè probat.*

6. Jure igitur Digestorum matrimonium adeò solvebatur captivitate, ut per ullum tempus non cogerebatur uxor remanens in civitate expectare conjugem captivum; jure verò Novellarum matrimonium non statim solvitur; nam aut constat vivere maritum in captivitate, aut incertum est, vivat-ne, an decesserit. Priori casu, si constat captivum conjugem vivere, is qui in civitate remansit, quamdiu constat cum superesse, nunquam potest ad secundum matrimonium pervenire; immò si id facere attentaverit, mulctabitur dote, aut donatione propter nuptias; immò pro adulterio reputabitur, ac punietur. Posteriori casu, nempe si incertum sit, utrum conjux in captivitate vivat, an decesserit, quod sæpe contingit, præcipue in longinqua regione, alter conjux expectare cogitur per integrum quinquennium à die captivitatis numerandum, & tum demùm, si tanto tempore nihil comperit fuerit de vita ac morte captivi, impunè transiet conjux ad secundas nuptias, quasi priori matrimonio bonâ gratiâ soluto, etiam absque libello repudiî, *Novell. 22. Justin. cap. 7.* Successit his constitutionibus nova facta à Leone *in Novell. 33.* ubi prolixè disputans contra illam permissionem secundarum nuptiarum post quinquennium, de qua *in leg. 7. de repudiis,* sanxit quocumque annis in captivitate alter conjugum detineatur, non tamen licere alteri nuptias iterare, D. D. Gonzal. *in Decretal. Tom. IV.*

nisi fortè secundum formam, & observacionem eorum, qui in expeditione versantur, ut præceptum est è Justiniano *in Novell. 117. §. ceterum,* ex qua desumpta est authentica *hodie, C. de repudiis,* ubi ita statuitur: *Hodie quancumque annis maritus in expeditione manserit, mulier sustinere debet, licet nec literas, nec responsum ab eo acceperit: sed si audierit, non prius nubat, quam per se, vel per alium, cum, sub quo militabat, adiens, interrogaverit, si pro veritate mortuus est: quod si ita est, apud gesta deponatur cum jurjurando, si mortuus sit, quo subsequente post annum nubat: si verò præter hoc nupserit, tam ipsa, quam qui eam duxerit, ut adulteri puniantur.* Docet Burgenf. *cent. 2. observ. 34.*

7. Haftenus egimus de captivitate, & longa absentia conjugis ex jure civili, jure verò nostro canonico, quantumvis longa sit absentia, vel captivitas conjugis, dum non constat certò de ejus morte, alia conjux ad secundas nuptias transire non valet: Leo Papa *epistol. 79.* ibi: *Quod debeant feminae, quæ captis viris nupserant, putantes interemptos maritos, remeatis de captivitate prioribus viris copulari, ut cuique id, quod legitime habuit, reformetur, & recipiat unusquisque, quod suum est, & redintegrentur fœdera nuptiarum.* Quæ verba explicat F. Antonius Perez *in pentateu. fidei, de Rom. Pontific. volumine 4. cap. 3. Gibalinus tom. 2. scient. canon. lib. 5. cap. 3. num. 42.* Nam cum ex jure divino matrimonium contineat indissolubilitatem, nisi per mortem naturalem, & ea per diuturnam absentiam non præsumatur, *l. sed etsi, ff. de acquir. hæreditat. Gloss. & Doctores in l. 1. §. si quis negat, ff. quemadmodum testam. Mascard. de probacionibus conclus. 1073. num. 1. Leo tom. 1. decis. 72. in princip. ideo donec constet maritum decessisse, ejus uxor non potest ad secundas nuptias transire. Facit D. Chrysof. *homil. 26. in Mattheum,* ibi: *Quemadmodum enim matrimonium non facit coitus, sed voluntas, ita non solvit illud separatio corporis, sed voluntatis.* Ideo qui dimittit conjugem suam, & aliam non accipit, adhuc est maritus, nam etsi corpore separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus. Quomodo tamen debeat constare de morte conjugis, dubium est. In præsentî textu desiderat Lucius III. ut certum nuntium de morte viri uxor recipiat: idem *in d. cap. 2. de secundis nuptiis,* exigit ut constet, quod ab hac vita migrarit conjux. Certitudinem hanc moralem mortis viri iudicis arbitrio relinquunt Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 46. num. 7. Covarruvias, Gutierrez, Menochius, & alii congesti à Barbosa. Basilus autem lib. 7. de matrim. cap. 53.* exigit unum testem de visu, & duos testes de publica voce & fama, Transmicra *de polygam. quæst. 5.* dicit testes de visu necessarios esse defendit Borell. *tom. 2. decisionum, tit. 2. ex numero 160.* Ducit exercitus asserenti, fidem adhiberi probat Burgenf. *cent. 3. observ. 42.* Sed certè in hac parte certa regula dari non potest, propter circumstantias, quæ adesse solent, tum remotæ regionis, tum diuturnæ absentia, tum etiam belli, aut pestis grassantis in ea provincia, ubi conjux degebat; tandem ob alias præsumptiones, quæ oriuntur ex ætate ingravescente, aut adversa valetudine: quæ omnia pensare debent Inquisitores hæreticæ pravitatis, quibus hujus delicti punitio privativè competit, in*

7.
Traditur
decidendi
ratio.

in careendis & puniendis his mulieribus, quæ dolose ad secundas nuptias transferunt, cum dolo deficiente difficile sit suspicari, eas perperam sensitisse de hoc sacramento. Famam cum lapsu quinquenni sufficere probat Xamar *part. 2. ver. iudic. defn. 80.*

8.
Dissolvi-
tur dubi-
tandã ra-
tio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta ex *d. l. uxore 6. d. Novell. 22. Justiniani*; nam constitutiones illas juris civilis abrogatas esse per sacros canones, jam notarunt in præsentî Innocentius, Joannes Andreas *num. 4. Anton. num. 7. Anchoran. & Abbas num. 6. Gutierrez lib. 2. practic. quest. 8. num. 5. Transmiera dict. quest. 5. num. 5.* Unde sicut in aliis casibus matrimonialibus non attenditur dispositio juris Casarei, *cap. final. de secundis nuptiis, cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium.* ita nec in præsentî. Nec obstat quod dicebamus, post quinquennium, aut vigesimum annum mortem præsumi, & ita adjudicari bona venientibus ab intestato. Nam respondeo, non parum interesse, an agatur de mortis præsumptione, quando versatur commodum, vel præjudicium pecuniarium, & tantum datur damnnum reparabile; an verò agatur de maximo præjudicio & irreparabili, ut est contrahere secundum matrimonium. Primo casu ex diuturna absentia præsumitur mors; secundo verò neutiquam, cum exinde sequeretur adulterium. Nec obstat, quod de sponfalibus absentia conjugis dissolvendis dicebamus. Nam cum ex eis nullum oriatur vinculum, quod petat individuum vitam, sed tantum obligatio contrahendi matrimonium, possunt dissolvi per diurnam absentiam, & alios modos à jure approbatos: matrimonium verò, quod est jure divino indissolubile, continet vinculum, quod sicut ex nulla causa dissolvi valet, ita nec ex longa absentia, aut peregrinatione.

9.
Exponitur
can. 9.
Concilii
apud
Wermer.

Sed hucusque traditis obstat textus *in can. 9 Concilii*, apud Wermer. *tom. 17. Concil. fol. 586.* in illis verbis: *Si quis necessitate inevitabili cogente in alium Ducatum, seu provinciam fugerit, aut senorem suum, cui fidem mentiri non poterat, sequutus fuerit, & uxor ejus, cum valet, & potest, amore parentum, aut rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quamdiu vir ejus, quem sequuta non fuit, vivit, semper in nupta permaneat, nam ille vir ejus, qui necessitate cogente in alium locum fugit, si se abstinere non potest, aliam uxorem cum penitentia potest accipere.* Referunt mendose Burchardus *lib. 9. Decreti, cap. 54.* Gratianus *in cap. si quis necessitate 34. quest. 1. & 2.* In quibus ultimis verbis expressè permittitur, propter necessariam absentiam à propria patria secundum matrimonium celebrati: ergo quia propter diurnam conjugis absentiam matrimonium, etiam quoad vinculum dissolvitur, & adhuc vivente altero conjugate licet aliud matrimonium inire. Cui difficultati nullo modo satisfieri posse credo, nisi asserendo PP. Synodi apud Wermeriam celebratæ, in ea fuisse sententia, ut ex justa causa matrimonium, etiam quoad vinculum, dissolvi posse censuissent, ut constet ex canone 3. ipsius Concilii, ibi: *Si quis presbyter neptem suam uxorem habuerit, ipsam dimittat, & gradum perdat, si alius eam acceperit, & ipsam a se rejiciat, si se continere non potest, aliam accipiat.* Et *in cap. 1. de dote post divor. restit. in l. collect. ibi: Mulieres verò cum*

separata fuerint pro aliquo licitacione à propriis viris, totam præcipimus restitui dotem, quam à die nuptiali receperunt, & post expletum annum accipiant alios viros, si voluerint, similiter & vir uxorem. Quæ posteriora verba omisit Raymundus *in cap. 1. de donat. inter.* Unde etiam censuerunt PP. in casu necessariæ absentia à patria licere conjugi absenti, qui ita necessariò tenebatur, ut ad priorem uxorem redire nequiret, aliud conjugium inire. Sed quia ea textus pars non erat consona sacris canonibus, Gratianus *in cap. si quis necessitate 34. q. 2.* ubi textum illum compilavit, ea ultima verba omisit. Quo modo accipiendi sunt canones Egberti Archiepiscopi Eborac. *relati tom. 17. Concil. fol. 505.* Primus est ordine 122. *Si mulier discesserit à viro suo, despiciens eum, nolens reverti, & reconciliari viro, post quinque, vel septem annos, cum consensu Episcopi, ipse aliam accipiat uxorem, si continens esse non poterit, & peniteat tres annos.* Alius est 123. *Si cujus uxor in captivitate ducta fuerit, & ea redam non poterit, post annum septimum alteram accipiat, & si postea propria, id est prior mulier, de captivitate reversa fuerit, accipiat, posterioremque dimittat. Similiter autem & illa, sicut superius diximus, si viro talia contingere faciat.*

Secundò præsentî assertioni obstat textus *in cap. perlatum 8. qui filii sint legitimi*, ubi cum Vicentinus Episcopus licentiam dedisset cuidam mulieri, ut ad secundas nuptias transfret, eo quod ejus maritus per decennium adfuisset, Innocentius III. Episcopum virum providum fuisse asserit, & filios ex tali matrimonio susceptos legitimos esse. Igitur quia propter decennalem mariti absentiam ad eò matrimonium dissolvitur, ut possit ejus uxor novum inire conjugium. Pro cujus difficultatis solutione dicendum existimo, Innocentium III. ibi non appellasse Episcopum Vicentinum virum providum, quia licentiam dedit uxori transeundi ad secundas nuptias, sed quia iussit parentibus mulieris, ut nuncium mitterent, & ita ad propriam patriam virum revocarent: agnovit tamen Innocentius matrimonium secundum nullum fuisse superflite primo marito; sed quia divortium inter eos factum fuerat per Episcopum Vicentinum, & simul concessa fuerat licentia transeundi ad secundas nuptias; idè decedit Innocentius prolem ex tali matrimonio susceptam legitimam esse, tanquam procreatam ex matrimonio putativo cum bona fide alterius ex conjugibus celebrato.

Tertiò præsentî assertioni obstat textus *in canon. 93. 6. Synodi in Trullo*, in illis verbis: *Uxor viri, qui secessit, & non apparet, antequam de ejus morte certior facta sit, alteri cohabitans, adulteratur: similiter & militum uxores, quæ non à parentibus maritis nupservunt in eandem rationem incidunt; quemadmodum & quæ propter mariti peregrinationem reditum non expectant.* Sed res hic quidem aliquam veniam habeat, quòd sit major ejus mortis suspicio. Ea autem, quæ illi, qui ad tempus erat ab uxore relictus, nupsit per ignorantiam, deinde dimissa est, quòd prorsus ad ipsum redierit, est quidem fornicata, sed per ignorantiam: à matrimonio ergo non arcebitur, relictus autem si sic manserit. Sin autem miles aliquanto post tempore redierit, cujus uxor propter longam ipsius absentiam alteri viro conjuncta est, is si velit, propriam uxorem recipiat, ipsi venià propter ignorantiam datâ

10.

Exponitur
cap. perla-
tum 8. qui
filii sint
legiti.

11.

Exponitur
can. 93. 6.
Synodi.

datâ, eique, qui illam in secundis nuptiis domum duxit. Cujus canonis priora verba mirè consentiunt suprâ traditis; nam asserunt Patres, uxorem ejus viri, qui secessit, dum de ejus morte non constat, cum alio matrimonium contrahentem, adulterium committere; idemque circa uxores militum procedere, quamvis in eis major sit mortis suspicio. Difficile tamen est quod statim docent Patres, de ea quæ nupsit viro, cujus uxor ad tempus secesserat; quo casu ajunt Patres, à matrimonio eam non arceri, licet rectius faciat, si sic permanferit. Igitur quia matrimonium valide celebratum fuit cum eo, cujus uxor ad tempus secesserat; & per consequens per diuturnam absentiam conjugis dissolvitur matrimonium. Pro cujus difficultatis solutione dicendum est, quod cum eo, cujus uxor absens erat, per ignorantiam contraxit, sed ad aliud

postea contrahendum. Dubitabatur enim, an ex eo, quod matrimonium perpetraverat, etsi per ignorantiam, contrahendo matrimonium cum eo cujus uxor secesserat, privaretur jure connubii, nec posset cum alio contrahere matrimonium? Et respondent P. P. à matrimonio eam non arceri propter ignorantiam, licet rectius faciat, si sic permanferit, propter peccatum, ut etiam in simili casu docuit D. Basil. ad Amphilo- chium can. 36. *Militum uxores, quæ cum mari- riti ipsarum non appareant, nupsent, eidem rati- onem subjiciuntur, cui & quæ per maritorum pere- grinationem, ac absentiam reditu non expectatio- nis pserint: sed res nonnullam hinc veniam admittit.* Et alio canone: *Quæ per ignorantiam nupsit ei, qui ab uxore ad tempus secesserat, deinde dimissa est, ut prior ad ipsum revertatur; fornicata quidem est, sed per ignorantiam: à matrimonio ergo non probi- betur, sed melius est si sic manserit.* Alia dabimus in cap. 2. de secund. nuptiis.

CAPUT XX.

(a) Clemens III.

Inter opera charitatis, quæ imitanda nobis auctoritate sacræ paginæ proponuntur, sicut evangelica testatur auctoritas, non minimum est, (b) errantes ab erroris sui se- mita revocare: ac præsertim mulieres voluptuosè viventes, & admittentes indifferen- ter quoslibet ad commercium carnis, ut castè vivant, ad legitimum tori consortium in- vitare. Hæc igitur Ap. auctoritate attendentes, statuimus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

NOTÆ.

1. (a) **C**lemens III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo cap. 5. nullibi tamen exprimitur cui referat Pontifex: malè autem Odoricus Raynaldus anno 1198. n. 38. tribuit textum hunc Innoc. III. in epist. 112. lib. 1. Tum quia in ea epist. non reperitur: tum quia in secunda collectione decretales Innocent. III. compilatæ non fuerunt.

(b) *Errantes.*] Cap. tria, 45. dist.

COMMENTARIUM.

2. **E**x hoc textu sequens communiter deducitur assertio. *Contrahens matrimonium cum peccatrice volente se corrigere, opus charitatis exercet. Quæ assertio probari potest ex cap. tria, 45. dist. 1. cap. non est culpandus 32. q. 1. ex D. Chryso- stomo ad Theodorum monachum, ibi: Num vi- des deformes, imprudentesque mulieres prostitutas vix obrudi posse gladiatoribus, & iis qui cum be- stiis depugnare soliti sunt? Si quæ autem bone forme, & ingenuæ, liberalique facie per occasionem in eam inciderint calamitatem, quemlibet genero- sum virum sine pudore, connubio sibi talem adju- xisse: tanta apud homines misericordia, & vulga- ris opinionis acceptio, sepe in proparulo ignominia affectus ab infami servitute liberat, & in matrona- rum ordinem recipit. Illustrant ultra congestos à Barbof. hic, Petrus Gregor. in cap. 1. hoc tit. num. 8. & lib. 10. syntagm. cap. 2. Forner. lib. 3. select. cap. 21. Pater Salcedo ad D. Th. de regimine*

Principum lib. 4. cap. 14. dissert. 40. Balsamon in can. 26. D. Basilii ad Amphilo- ch. Fragos. p. 1. de regim. Reip. disp. 4. §. 15. Espenceus de statu vidui- tatis lib. 3. cap. 3. Cujacius & Canisius hic, Joannes Dartis ad Decret. in caus. 32. quest. 1. Rittershursius ad Salvianum fol. 334.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem asser- tionem ita insurgo. ^{3.} *Impugna- tur præsens assertio.* Omni jure videlicet tam di- vino, civili, quàm canonico, prohibitum est meretricem, seu fœminam palam corpore suo quæstum facientem in uxorem accipere, ut probatur ex jure divino lege Moyfi data, quam in hæc verba refert Josephus lib. 4. antiquit. cap. ul- tim. ibi: *Nec meretrici sit jus nuptiarum, cujus propter injuriam suo corpori factam nuptiale sa- crum Deus non admittit; atque hæc ita observari valde interest ad hoc, ut proles nascatur ingenua, & ad studium virtutis erecta, si non è turpi, aut ille- rali matrimonio sint prognati. Jure etiam civili pri- mo capite legis Julię de maritandis ordin. ita ca- vebatur: Qui Senator est, qui ve filius, neposve ex suo, proneposve ex filio nato, cujus eorum est, eruve, ne quis eorum sponsam uxoremve sciens dolo malo habeat libertinam aut eam quæ ipsa, cujusve pater, materve artem ludicram facit, feceritve- uem eam, quæ palam corpore quæstum facit, feceritve. Quæ verba exponit Ulpianus in leg. palam 43. in princip. & §. 1. ff. de ritu nupt. in fragmentis, tit. 13. §. ultim. & probat Jacobus Gothofr. in quatuor fontibus, fol. 270. Et meretricis connu- bium legibus specialibus diversarum gentium prohibitum fuisse, refert Procopius in histor. arcan. fol. 45. ubi plura Alemanus lincæ 13. Sa- cris*